

Aftenposten Fredag 29. april 1994

UTLAND

Tyskerne overtar nazi-arkiver

Tyskland overtar de uhyggelige nazi-arkivene som amerikanerne har hatt kontroll med i Berlin siden 1945.

Aftenpostens korrespondent
HALVOR HEGTUN

Berlin. Før krigens seiersmakter forlater Berlin til høsten, er det mye som må ryddes opp i. 1. juli får tyske myndigheter tilbake mer enn 13 000 hyllemeter med brev, partimedlemslister og andre dokumenter som skriver seg fra Det tredje rike. Papirene, som inneholder mer enn 13 millioner navn, ble samlet sammen av amerikanske styrker da krigen i Europa var over.

«Berlin Document Center» er det tørre, nøytrale navnet på arkivet som kan få gjester til å grøsse. Det ligger like ved sjøen Krumme Lanke i den fornemste delen av byen. På den andre siden av veien ligger småromantiske boliger som ble reist for SS-offiserer og de-

res familier i annen halvdel av 1930-årene.

Kontrasten er slående mellom denne vårlige bo-idyll, med fugler som kvitrer i furukronene, og de mange kilometerne med nazi-arkiver som skjuler seg under bakken. Før og under krigen satt Gestapo i disse kjellerne og avlyttet mye av telefontrafikken i byen.

Mye stoff

– Her er ennå stoff til hundrevis av hovedoppgaver, sier historikeren David Marwell som har ledet senteret siden 1989. Staben hans arbeider på spreng med å fotografere samtlige dokumenter i to eksemplarer på mikrofilm, før det tyske riksarkivet overtar i Berlin. Ett av settene med mikrofilm skal amerikanerne ta med seg til Washington.

Berlin Document Center er blitt ekstra beskyttet med piggtå, kameraer, politivakter og militærpoliti etter at dokumenter kom på avveie og dukket opp i auksjonsforretninger verden over i 1988. Fire menn ble dømt. Men saken fikk videre

følger enn som så: Forbundsdagen i Bonn gikk enstemmig inn for at arkivet måtte over på tyske hender. Allerede på 1950-tallet hadde amerikanerne tilbudt seg å gi det fra seg, men det hele strandet da landenes utenriksdepartementer ikke ble enige om økonomiske forhold og om reglene for inn-

Nürnberg

Nazi-arkivene i Berlin spilte en viktig rolle som bevismateriale under Nürnberg-prosessene og påfølgende rettssaker i flere land. For Simon Wiesenthal og andre nazi-jegere har stedet bestandig vært en viktig kilde. Privatpersoner kommer også for å få rede på om far eller bestefar var medlem av partiet. – Også dette betrakter vi som relevant bruk av materialet, sier David Marwell.

I de første etterkrigsårene trodde man at arkivet ville bli brukt til en omfattende «avnazifisering» av Tyskland. Gjennom raske søk i saksmappene kunne små og store nazister holdes unna

NAZI-BØDDEL: Dette er det siste kjente bildet av Josef Mengele. Han brukte det da han i 1956 søkte om identitetskort i Argentina. Opplysninger i Berlin-arkivet var avgjørende for å kunne fastslå at det var Mengeles jordske levninger som ble funnet i São Paulo i 1985.

ARKIVFOTO
Arkivfoto

betydningsfulle stillinger i forbundsrepublikken. Men snart kom Den kalde krigen. Tvekampen med Vestens nye fiender ble viktigere enn

oppgjøret med den slagne nazi-staten.

Reddet unna

Ledelsen for elitestyrkene SS forsøkte å redde unna sine arkiver da russiske tropper nærmet seg Berlin. De fleste av dokumentene ble likevel funnet igjen i Harz-fjellene og i Bayern. De ligger nå i Berlin og gir et rystende innblikk i hva slags regime dette var.

Soldater i SS som ville gifte seg, måtte underkaste seg grundige legeundersøkelser og dessuten levere inn en åtte siders ekteskapssøknad. Brud og brudgom måtte oppgi de nødvendige vita på sine slektninger, seks generasjoner tilbake, for å dokumentere at de begge var av ikke-jødisk blod. Tilsammen måtte de altså gjøre rede for 128 mennesker hver, inklusive de 64 tipp-tipp-tipp-oldeforeldre.

For giftelystne offiserer var ikke dette godt nok, heller. De måtte åtte generasjoner tilbake. Dersom noen av navnene på stamtavlen var ukjente, slik de selvsagt ofte var, ble søknaden avgjort på skjønn av Heinrich Himmler eller en av hans betrodd.

I Berlin har man tusener av disse ekteskapssøknadene, omhyggelig lagret i mapper og kassetter. Rosa stempler viser klart at det har sittet byråkrater i nazi-staten og etterprøvet opplysningene i stamtavlen.

Mengele

Før direktør Marwell kom til Berlin, arbeidet han i det amerikanske justisdepartementets avdeling for krigsforbrytelser. Han deltok i letingen etter den djevelske Auschwitz-legen Josef Mengele, som mange trodde var i live helt til hans jordske levninger ble funnet i São Paulo i Brasil i 1985.

– Det er ingen tvil om at det var Mengeles knokler, sier Marwell. Skjelettfunnet kunne nemlig sammenholdes med den ytterst detaljerte helseundersøkelsen som Auschwitz-legen måtte gjennomgå før sitt bryllup i 1938. Mappen i Berlin inneholder blant annet opplysninger om det lille mellomrommet han hadde mellom fortennene i overkjeven. Det ble et viktig, teknisk bevis som til slutt fikk overbevist de aller fleste om at Mengele faktisk var død.

105947